

Tekster fra Peter Lodberg: *Håbets fyrtårn. Inspiration fra Desmond Tutu*, København: Unitas 2006.

Desmond Tutu – i årstal.

Desmond Tutu blev født d. 7. oktober 1931 i byen Kerksdorp i Sydafrika. Tutus mor passede børnene i hjemmet, og Tutus far var lærer. Da Tutu er 12 år, flyttede familien til Johannesburg, hvor han kom i gymnasiet. Fra 1951 – 1953 læste han til lærer og underviste indtil 1958 på Munsieville High School, Krugersdorp. Han opsigte sin lærerstilling i protest mod vedtagelsen af Bantu Education Act, der forringede den sorte befolknings muligheder for at få en skoleuddannelse. Tutu skiftede til teologi og blev ordineret i 1961 som præst i den anglikanske kirke. Fra 1978-1985 var Tutu generalsekretær i Det Sydafrikanske Kirkeråd, og i 1986 blev han ærkebiskop i den anglikanske kirke i Sydafrika. Præsident Nelson Mandela udnævnte i 1995 Tutu som leder af Sandheds – og Forsoningskommissionen.

Tutu har humor

Tutu var et meget humoristisk menneske, og han brugte humoren i sine taler. Også når det gjaldt de svære spørgsmål om, hvorfor mennesker lider i en verden skabt af Gud. Ofte fortalte han om manden, der var på vej hen ad en bjergsti, da han pludselig vælter og falder ud over kanten. På vejen mod afgrunden får manden heldigvis fat i en kraftig gren, der vokser ud af klippesiden. Mens manden hænger dér midt mellem liv og død, råber han op mod himlen: "Guud, er du der?" Ikke noget svar. Manden prøver igen: "Guud, er du der?" Stadig intet svar. For sidste gang råber han af al kraft: "Guud, er du der?" Endelig sker der noget. Oppe fra himlen lyder det: "Ja, min søn, jeg er her. Hvad skal jeg gøre?" "Kan du ikke hjælpe mig", spørger manden febrilsk. "Jo", svarer Gud fra sin himmel: "Spring." Efter et kort øjeblik lyder det fra manden: "Er der ikke en anden deroppe?"

Det er lidelsens problem udsat for humor og udtryk for en dyb længsel efter befrielse fra alt ondt.

Jeg er til, fordi du er til

Tutu satte den afrikanske kultur og livsforståelse over for den fejludvikling, der er sket af den vestlige humanisme, hvor mennesket er blevet ensomt, og hvor Vesten søger at dominere i alle forhold. I afrikansk kultur forsøger man at ramme balancen mellem de åndelige og materielle realiteter. Kodeordet for Tutu er ubuntu, der kan oversættes til udtrykket: Jeg er til, fordi du er til. Vi står som mennesker altid i relationer til hinanden, og vi er altid afhængige af hinanden. "Menneskets højeste ønske er ikke uafhængighed, men at dele", hævdede Tutu. Menneskers gensidige afhængighed er et grundvilkår, der hører sammen med menneskets væsen som skabt i Guds billede.

Skabt i Guds billede

I Tutus skabelsteologi lå kimen til hans indsats for retfærdighed og fred ikke bare i Sydafrika under apartheid, men også mange andre steder. Han har selv sagt det på denne måde: "Hver af os er bærer af Gud, et Helligåndens tabernakel, indfældet i den hellige og treenige Gud. At behandle et menneske dårligere end dette, er ikke blot forkert, men at spytte Gud i ansigtet. Derfor skal

uretfærdighed, racisme, udnyttelse og undertrykkelse bekæmpes – ikke som en politisk opgave, men som et svar på et religiøst, et åndeligt krav. Ikke at bekæmpe disse udtryk for ondskab er ensbetydende med ulydighed mod Gud. Gud har skabt os til gensidig afhængighed, således som Gud har skabt os i sit guddommelige billede – billedet af et guddommeligt fællesskab i den hellige, treenige Gud. Det selvoptagne menneske er en selvmodsigelse, det er undermenneskeligt. Gud har skabt os til forskellighed, for at vi kan realisere vores behov for hinanden.”

Elsk dine fjender

Tutu fik sin teologiske opdragelse på St. Peter's College. Her lærte han fader Stanton at kende. En hvid person, der ikke holdt sig for god til at lære en sort student om betydningen af bøn og nadverfejring hver eneste dag. ”Det, jeg lærte af fader Stanton og de andre brødre”, har Tutu sagt, ”har holdt mig oppe, når stormene har været hårdest. De lærte mig, at når jeg i stilheden ser ind i Jesu sørgmodige øjne, da ser jeg den smerte, han følte for de mindste blandt os. Efter disse møder med Jesus blev jeg udfordret til virkelig at gøre noget for de selv samme mindste blandt os.”

For Tutu var Jesus søn af en simpel tømrer fra provinsen. Han blev behandlet, sådan som vi behandler dem, der sover under jernbanebroerne. Kongen ville tage livet af ham, og på den måde stiller han sig ind i rækken af alle dem, der må flygte fra deres land på grund af uret og undertrykkelse – bådflygtningene fra Vietnam, folket i Cambodia og Haiti, afghanere, etiopere og namibianere – den triste liste over dem er endeløs (Fra en tale til Det Sydafrikanske Kirkeråd).

Sandhed og forsoning

Præsident Nelson Mandela udnævnte i 1996 Tutu til formand for *Sandheds – og Forsoningskommissionen*. Den skulle først forsøge at tilvejebringe sandheden om, hvad der var sket af overgreb under apartheid og give ofrene et offentligt rum, hvor deres klage og anklager mod deres bøddler kunne høres. Dernæst skulle kommissionen skabe et rum for tilgivelse, hvis det var muligt mellem bøddel og offer.

ANC forsøgte at forhindre offentliggørelsen af kommissionens rapport, fordi den også kritiserede befrielsesbevægelsens anvendelse af vold og tortur i deres lejre uden for Sydafrika. Tutu blev rasende, og på et improviseret pressemøde d. 29. oktober 1998 advarede han mod farerne for et nyt tyranni. ”Jeg har ikke kæmpet mod ét tyranni, for at det skal afløses af et nyt...Nej, kære sydafrikanske venner. Modtag denne rapport som en vej, en nødvendig vej til at hele sårene. Lad helbredelsens kilde strømme fra Pretoria i dag, sådan som de strømmede fra altret i Ezekiels vision for at rense vores land, dels folk og for at bringe enhed og forsoning. Vi har set uhyret i øjnene. Vi er nødt til at komme til rette med vores forfærdelige fortid, således at den ikke længere vil holde os fanget. Vi vil kaste dens lænker af os, og når vi holder hinanden i hænderne, vil vi sorte og hvide give os i kast med fremtiden; den herlige fremtid Gud har i vente for os – vi som er Guds regnbuefolk – og når vi ser på vores fortid, så vil vi forpligte os selv: ”Aldrig igen! Nooit weer!””

I den nat han blev forrådt

Tutu opfordrede som én af sine første embedshandlinger som ny ærkebiskop menighederne i den anglikanske kirke til at fejre nadver hver dag, oprette bibelstudiegrupper og huske på, at bønner er kirkens pulsslag og det sted, vi kan søge trøst, håb og opmuntring. En kirke, hvor de åndelige kilder er tørret ud, mister ifølge Tutu sin betydning for menneskers længsler og drømme.

Tutu selv begyndte hver morgen med at fejre nadver – ofte sammen med familien eller de nærmeste medarbejdere. Herefter fulgte en kort periode til stilhed i bøn og eftertanke. Midt på dagen trak han sig igen tilbage for at læse og bede. Herfra hentede han roen og styrken til at deltage i et offentligt liv, der bød på store udfordringer og vanskelige beslutninger. Tutu begrundede sin praksis med at henvise til kirkens universelle fællesskab: ”Jeg hører til i kirken og ved, at lige meget hvor famlende min egen bøn er, så bliver jeg holdt oppe af bøn og forbøn, som bliver bedt af mennesker over hele jorden. I kirken springer der konstant en kilde af lovsang og tilbedelse, og jeg behøver bare at øse af den kilde.”

Spiritualitet og handling

I bønner er alle lige ifølge Tutu. Det er ikke den sociale arv eller prestige, der tæller, men at alle er lige for Gud i vores udleverethed. Tutu forklarer det selv på denne måde: ”Bøn er den fysiske nødvendighed at tie stille. Bøn er at være i Guds nærvær. Forholdet til Gud i bøn kan sammenlignes med et kærlighedsforhold. Vi tænker ofte om stilhed som noget negativt eller fravær af lyd. Men stilhed er en positiv dynamik. Du kan ikke tænke kreativt, hvis du er omgivet af distraherende støj.”

Fra bønnens dynamiske kreativitet går vejen tilbage til det støjende og pulserende liv. Og har man bekæmpet dæmonerne i sit eget liv, har man ifølge Tutu bedre muligheder for at bekæmpe ondskabens, hadets og undertrykkelsens dæmoner i det liv, vi har med hinanden. De falske modstillinger mellem det hellige og det verdslige er brudt ned, fordi vi erfarer, at Guds kærlighed gælder hele livet – både i ensomhed og fællesskab.

Gud og politik

I begyndelsen af 1980'erne havde Tutu fået forbud mod at forlade Sydafrika, efter at han i et interview på dansk TV havde opfordret til boykot af køb af sydafrikanske kul. Han fik først lov til at deltage i Kirkernes Verdensråds generalforsamling i Vancouver i 1983. På et pressemøde under generalforsamlingen blev Tutu spurgt om, hvordan udlandet kunne hjælpe Sydafrika med at få demokrati. Måske ventede alle, at Tutu ville gentage sine ord fra København. Tutu kiggede et kort øjeblik på journalisten, mens alle holdt vejret, inden han med sit karakteristiske glimt i øjet svarede ved at stille et modspørgsmål: ”Har du prøvet med bøn?” Efter et splitsekund brød alle tilstedeværende ud i latter.

I 2004 var Tutu igen i København for at takke den danske befolkning, folkekirken og Folkekirkens Nødhjælp for hjælpen mod apartheid. Han besøgte blandt andet den daværende udviklingsminister i Udenrigsministeriet, hvor Tutu bad for ministerens ansvar som politiker, og

om at de danske soldater hurtigt måtte komme hjem. Om aftenen ved middagen i den sydafrikanske ambassade kom Tutu og den danske udviklingsminister til at diskutere Irak-krigen. Det var – som man siger – en kontant diskussion. Og på et tidspunkt spørger den danske udviklingsminister lettere opgivende og irriteret om, hvordan man så skal indføre demokrati i Irak, hvis ikke det er med invasion og soldater. Tutus svar kom med det samme: ”Demokrati indfører man demokratisk.” Det kunne han sige med troværdighed, fordi det var det han kæmpede for hele sit liv, indtil hans kamp var ført til ende 2. juledag 2021.